

Г.Халикулова – ТМИ, PhD

ЎЗБЕКИСТОН СУҒУРТА ТИЗИМИДА РАҚАМЛИ ТЕХНОЛОГИЯЛАРНИ ЖОРИЙ ЭТИШ ИСТИҚБОЛЛАРИ

Мазкур мақолада мамлакатда рақамли иқтисодиётни ривожлантиришда суғурта тизимида суғурта телематикасини киритиш, унинг ривожланиш тенденцияларини таҳлил қилиш масалалари ёритилган. Хорижий тажрибага асосланиб Ўзбекистонда суғурта телематикасини амалиётга жорий этиш истиқболлари кўриб чиқилган.

Калит сўзлар: суғурта тизими, суғурта фаолияти, суғурта ташкилотлари, рақамли иқтисодиёт, суғурта телематикаси.

ПЕРСПЕКТИВЫ ВНЕДРЕНИЯ ЦИФРОВЫХ ТЕХНОЛОГИЙ В СТРАХОВУЮ СИСТЕМУ УЗБЕКИСТАНА

В данной статье рассматриваются вопросы интеграции страховой телематики в систему страхования при развитии цифровой экономики в стране, анализируются тенденции ее развития. Рассматриваются перспективы внедрения страховой телематики в Узбекистане с учетом зарубежного опыта.

Ключевые слова: система страхования, страховая деятельность, страховые организации, цифровая экономика, страховая телематика.

PROSPECTS FOR THE INTRODUCTION OF DIGITAL TECHNOLOGIES IN THE INSURANCE SYSTEM OF UZBEKISTAN

This article discusses the integration of insurance telematics in the insurance system in the development of the digital economy in the country by analyzing the trends of its development. Prospects of introduction of insurance telematics in Uzbekistan are considered, taking into account foreign experience.

Keywords: insurance system, insurance activity, insurance organizations, digital economy, insurance telematics.

Кириш.

Суғурта мамлакат молиявий тизимининг асосий бўғинидир, у табиий офатлар, бахтсиз ходисалар, ишлаб чиқариш жараёнидаги рисклар ва мулккий йўқотишлар rischi юқори бўлган бошқа қутилмаган ходисаларга боғлиқ равишда иштимой такрор ишлаб чиқаришнинг узлуксизлигини таъминлашга қодир, шунингдек аҳолини ижтимоий ҳимоясини таъминлайдиган, иқтисодиётда инвестицион жараёни барқарорлиштирадиган восита ҳисобланади. Мамлакатимизда суғурта бозори жадал суръатлар билан ривожланмоқда ва кўплаб мамлакатларни ўсиш кўрсаткичларини ортиради.

қолдирмоқда. Аммо мамлакатнинг ижтимоий-иқтисодий ривожланишида унинг ролини ошириш ҳамон ечилмаган вазифа бўлиб келмоқда.

2020 йил 24 январдаги Ўзбекистон Республикаси Президенти Шавкат Мирзиёевнинг Олий Мажлисининг Сенати ва Қонунчилик палатасига Мурожаатномасида “.....замонавий суғурта хизматлари йўлга қўйилади.....”, - дея эътироф этилди. Бу эса албатта Ўзбекистон суғурта тизимини янги, замонавийлашган ва жаҳон стандарлари мос қилиб ривожлантиришни, янги инновацион суғурта маҳсулотларини жориш этишни талаб қилади.

Ушбу вазифаларни бажариш мақсадида суғурта тизимини ҳам назарий, ҳам амалий тадқиқ этиш мақсадга мувофиқ. Замонавий иқтисодий адабиётда кўплаб тадқиқотлар суғурта бозори ривожланишининг микдорий кўрсаткичлари ва суғурта муносабатларини тартибга солиш усулларини таҳлил қилиш билан боғлиқ. Суғурта тизимини тадқиқ қилиш масалалари етарлича ўрганилмаган, шунга қарамасдан, хорижий муаллифларнинг “суғурта тизими” атамасининг таърифига алоҳида эътибор бериш зарур, деб ҳисоблаймиз. Хорижий муаллифларнинг асарларида “суғурта тизими” атамасининг қуйидаги таърифига алоҳида эътиборга молик.

Мавзуга оид адабиётлар таҳлили.

В.В. Шахов суғурталаш тизимини ушбу иқтисодий муҳитда фаолият юритувчи суғурта компанияларининг, давлат назорат қилувчи органи билан ўзаро боғлиқлигидаги муносабатларининг йиғиндиси каби таърифлайди [1]. Муаллиф суғурта тизимининг асосий вазифаларини ажратиб кўрсатади: тадбиркорларга ишлаб чиқариш ёки савдо жараёнининг узлуксизлигида маълум кафолатларни таъминлайдиган суғурта ва маслаҳат хизматлари тўплами, индивидуал миқозларга кундалик ва ишончли суғурта хизмат кўрсатилишини тақдим этиш.

С.Л. Ефимов суғурта тизимини суғурта ҳуқуқий муносабатлари ташкил этилишининг давлат-ҳуқуқий шакли сифатида таърифлайди, у давлат суғурта монополияси ёки эркин суғурта бозори орқали ифодаланиши мумкин [2].

С.В. Ермасов, Н.Б. Ермасоваларнинг қайд этишларича, суғурталашнинг асосий тамойиллари ичида суғурта тизимининг фаолият юритиши иқтисодий тамойиллари ва суғуртанинг ҳуқуқий муносабатларини амалга оширилиши тамойилларини фарқлаш лозим [3]. Суғурта тизимининг фаолият юритиши иқтисодий тамойиллари ичида муаллифлар суғурта манфаати мавжудлиги тамойили, суғуртанинг rischiлиги тамойили, эквивалентлик тамойилини ажратиб кўрсатади. Суғурта тизими бюджет ва банк-кредит тизимлари ўртасида оралиқ ўрин тутди. Тармоқ йўналиши белгисига кўра суғурта тизими қуйидаги тармоқларга бўлинади: ижтимоий суғурта, шахсий суғурта, мулкый суғурта, жавобгарлик суғуртаси, тадбиркорлик riskларини суғурталаш.

Е.Ф. Дюжиковнинг қайд этишича, миллий суғурта тизимининг тузилиши қонунчилик базасини шакллантириш, суғурта фаолияти устидан давлат назоратини ташкил этиш, суғурталанувчиларга рағбатловчи солиқ

имтиёзларининг берилиши ҳамда миллий суғурта тизимининг халқаро суғурта бозорига босқичма-босқич интеграциясини ўз ичига олади[4].

О.А. Таракуцяк суғурта тизимини суғурта бозори орқали тадқиқ этади ва унинг мураккаб, кўп омилли, динамик, тегишли тарзда тузилмага эга, очик, давлатдаги умумий иқтисодий вазиятга ва сиёсатга боғлиқ тизим эканлигини қайд этади[5].

Кишиларнинг ўртасида бундай муносабатлар тизимининг пайдо бўлиши унинг бир қатор рисклар билан боғлиқлиги билан изоҳланади, улар бозор муносабатлари субъектларининг хўжалик фаолияти натижаларига зарар етказиши мумкин.

В.И. Плис ҳам суғурта тизимини суғурта бозори нуктаи назаридан кўриб чиқади, уни турли таркибий тузилма бўлимларини камраб олган, бирламчи бўлими суғурта компанияси бўлган мураккаб интеграцияланган тизим каби таърифлайди[6]. Муаллиф, шунингдек, жаҳон суғурта тизимининг тушунчасини ажратиб кўрсатади, жаҳон суғурта тизимининг ўзига хос хусусиятларини қайд этади.

В.Д. Базилевич, К.С. Базилевичлар суғурта тизимини суғурта ҳимояси тизимининг мажмуаси, дея таърифлайди[7].

Александрова М.М. суғурта тизимини суғурта муносабатларининг субъектлари ўртасида жавобгарликни рисклар бўйича тақсимлаш учун суғурталаш усуллари каби таърифлайди[8].

Амалга оширилган таҳлил натижаларига кўра, суғурта тизими узлуксиз такрор ишлаб чиқариш жараёнини таъминлашда қулай шарт-шароитлар яратиш, иқтисодий агентлар мулкый манфаатларини суғуртавий ҳимоя қилиш учун суғурта фондини шакллантириш ва тақсимлаш бўйича иқтисодий муносабатларнинг мураккаб мажмуи ҳисобланади. Суғурта тизими суғурта турлари ва тамойиллари ҳамда инфратузилмасини ўз ичига олади.

Таҳлил ва асосий натижалар.

Замонавий электрон-рақамли дунё суғурта ташкилотларининг молиявий барқарорликка бевосита таъсир қилувчи рискларни имкон қадар аниқ ва тўғри баҳолаш мақсадида суғурталанувчиларни кенг қамровли маълумотлар билан таъминлаб, суғурта фаолияти учун кўплаб имкониятларни очиб бермоқда. Шу билан бирга, рискларни баҳолашнинг сифатли моделини шакллантиришга ва суғурта ҳодисаларининг юз бериш эҳтимолини прогноз қилишга бевосита таъсир қилувчи омилларни аниқлаш мақсадга мувофиқ.

Рақамли технологияларнинг оммалашуви ва такомиллашуви ишлаб чиқариш муносабатларининг ривожланиши, иқтисодиётнинг тузилмаси ва таълимга таъсир кўрсатади, коммуникациялар, ҳисоблаш қувватлари, ахборот тизимлари ва сервисларга янги талабларни белгилаб беради. Замонавий шароитда ривожланган платформаларсиз технологиялар, институционал ва инфратузилмавий муҳитларсиз бозорлар ва фаолият соҳаларининг динамик ривожланиши амалга ошмаслиги муқаррар.